

ספירת העומר (סימן תפט')

ויקרא כג', טו'-טז: " וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבֵּיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבֻעוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה"

דברים טז, ט': " שֶׁבַע שָׁבֻעוֹת תִּסְפְּרֶנָּה לָךְ מִהַחֲלֵל חֲרִמְשׁ בְּקָמָה תִּחַל לִסְפֹּר שֶׁבַע שָׁבֻעוֹת"

גמרא מנחות דף סו': " אמר אביי מצוה למימיני יומי ומצוה למימיני שבועי (מצוה למנות ימים ומצוה למנות שבועות). רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי (מנו ימים ומנו שבועות). אמיר מני יומי ולא מני שבועי (מנה ימים ולא מנה שבועות) אמר זכר למקדש הוא."

נחלקו הראשונים האם ספירת העומר בימינו מדאוריתא או מדרבנן:

דעת הרמב"ם¹: "מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן..." – גם בימינו המצוה קיימת מן התורה. ולדעתו אין קשר בין מצוות הספירה להבאת קרבן העומר.

וכן כתב הר"ן²: "דכיון דידענן בקבועא דירחא³ הרי חייב בספירת העומר מדאוריתא."

אך רוב הראשונים בדעה שספירת העומר כיום היא מדרבנן, מפני שהוקשה בפסוק להקרב קרבן העומר: "וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עומר התנופה..."⁴, וכיון שאין לנו היום קרבן העומר, גם הספירה היא לא מהתורה.

כך כותב התוספות⁴: " נראה דבספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון שהוא ספיקא דרבנן". ומצטט אותו הרא"ש⁵. וכתב הר"ן⁶: "רוב המפרשים מסכימים דספירת העומר השתא, דליכא הבאה ולא קרבן, אינה אלא מדרבנן בעלמא זכר למקדש".

האחרונים⁷ הבינו מדברי השו"ע שסובר שהספירה כיום היא רק מדרבנן, וזאת מלשון בסעיף ב': "המדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות". ומשמע שמעיקר הדין אפשר לספור גם לפני צאת הכוכבים. כלומר, פסק כדברי תוס' לעיל שכתבו כך מפני שהספירה היא מדרבנן.

אמנם, לנתיבי עם דרך אחרת: הוא מביא דעה אמצעית: דעת רבינו ירוחם⁸ שספירת הימים היא מן התורה, וספירת השבועות מדרבנן:⁹ "ונראה לן משום דכתיב ז' שבועות תספור לך וגו', וכתב נמי מיום הביאכם את עומר וגו' ז' שבתות תמימות תהיינה, נמצא שלא נכתבה ספירת שבועות כי אם גבי העומר אבל ספירת הימים לא כתיב גבי עומר. נמצא דספירת הימים הוא מן התורה אפילו בזמן הזה, וספירת השבועות בזמן דאיכא עומר והיו מברכין על זה בזמן שביהמ"ק קיים". כלומר, הפסוקים מצמידים את ספירת השבועות לקרבן העומר, אבל מצוות ספירת הימים נכתבה ללא תלות בקרבן, ועל כן גם בימינו כאשר אין קרבן – עדיין מצוה למנות את הימים מן התורה.

ומסכם הנתיבי עם: "הלכה כדברי המכריע"¹⁰, כלומר: רבנו ירוחם. ומתוך כך פוסק שיש לומר את המילה "לעומר" לאחר ספירת הימים, כמנהג הספרדים, ולא לאחר מניין השבועות כמנהג אשכנז, מפני שלשיטתו, מילה זו מחלקת בין המניין מדאוריתא (הימים) למניין מדרבנן (השבועות).

¹ הלכות תמידין ומוספין, פ"ז הכ"ד

² על הר"ף, בסוכה מז. ד"ה והלכתא מיתב יתבין.

³ כיון שאנו יודעים את קביעת החודשים עפ"י הירח.

⁴ מנחות דף סו' ד"ה זכר למקדש

⁵ מסכת פסחים, פ"י, סימן מ'

⁶ שם

⁷ לדוג': בה"ל ד"ה לספור.

⁸ רבנו ירוחם (1290-1350), מגדולי הראשונים. מלד בפחבנס וגורש עם יהודי צרפת ב1306 לטולדו.

⁹ תולדות אדם וחווה, נתיב ה' ח"ד

¹⁰ ביטוי המופיע פעמים רבות בש"ס, לדוג': שבת מ. משמעותו: אם יש שתי דעות קיצוניות ודעה שלישית אמצעית – היא מכרעת והלכה כמותה. (ראו שם מחלוקת רש"י ותוס' להסבר מדויק של המושג).